

նէ կոստանդնուպոլիս կուգայ : Այժմ առաւելանալիս այս գրամայ Բօլշեյի իրեն հետ առաւելու ունեցող սա-
սաֆին կը խրկէ , գիր մըն ալ նոյն նաւապետին տա-
լու համար կը խրկէ . և մէջը գրած է եղեր որ թէ
պէտ Բօլշեյին մէջ պարտք ըրած ըստակիդ վճարմա-
նը ժամանակ տուած եմ , բայց ժամանակէն առաջ
վճարես նէ մեծ յարգ կը փաստըկիս եւայլն :

Այս գիրը այն սառաֆին ձեռքը անցնելու տեղը
ինչ և իցէ կերպով Նիքորա Տուքիատիս անուն հու-
մի մը ձեռք կ'անցնի , որ կը բանայ կը կարգայ . նաւ-
ապետին տեղը կը ստրկի , անոր նամակն ու Բօլշեյին
կ'առնէ կ'երթայ նաւապետը կը գտնէ և Բօլշեյին կը
ցրտընէ : Նաւապետը նամակը կարգաւուն վրայ ըս-
տակի տէր եղող մարդոց քով յարգութիւն փաստը-
կելու փափաքով քովը գտնուած ըստակը 6307 1/3
զուռուշ կը հանէ այս Նիքորային կուտայ , որ ղին
քը այն սառաֆին ազգական կը ցրտընէ . և մնացածն
ալ քանի մը օրէն վճարելու համար թուղթ կու-
տայ , Բօլշեյին կ'առնէ , և զոտ թուղթ մըն ալ կ'առ-
նէ՝ այնքան ստակը վճարած ըլլալուն համար :

Նիքորային կ'երթայ , և նաւապետը մնացած ըս-
տակը շարեւթ կ'ուզէ որ մարդը շուտով գառնայ ,
և այն ստակն ալ առնէ , և ինքը պարտքէն ազատի .
բայց օրերը կ'անցնին . մարդը չերեւիր :

Այսօր իր վաճառականը բոտակին և Բօլշեյին վը-
րայօր սառաֆին տեղեկութիւն չի կրնալով առնել
գիր մըն ալ կը գրէ . սառաֆի բանը այն ատենը կ'ի-
մանայ , կ'երթայ նաւապետը կը գտնէ . բայց ստա-
կը վճարած ըլլալուն հաստատութիւն՝ ազատած Բօ-
լշեյին թուղթը և ստակը առնողին ստորագրու-
թիւնը կը տեսնէ քովը : Սառաֆը ասոնք մտիկ չընէր .
նաւապետն ալ կը հասկընայ որ խաբուեր է , մտիկ
ընել պիտի չի կրնայ տալ , քանի մի օրուան համար
խօսք կուտայ կը ձամբէ . և ինքը կ'ըսկրորի Վարա-
թիա պողոտի , իրմէ այն ստակը առնողը գտնելու
յուտով : Օր մըն ալ յանկարծ կը տեսնէ այս մար-
դը , աղէկ մը կը նայի , կը ձանձնայ . և մօտ տեղի
խարաջէն մարդ կը բերէ բըռնել և Բօլշեյին տանել
կուտայ : Հոն եղած քննութենէն կը հասկըցուի որ
նաւապետը չէ խաբուեր . ստակը Նիքորային կ'առ-
նէն նաւապետին կուտան . և Նիքորային բանորը կը
գնեն , մինչեւ որ պատիժը որոշուի : Այս մարդն
ասանկ խաբեբայութիւնը իրեն ապրուստ բերող և
արուեստի մը տեղ սեպտընտէրն է եղեր :

— Այցածները սուլթանի Վէհէմմէտի մզկիթին
մօտերը ինտելեկտիւներու մէջ հրդեհ մը պատահե-
ցաւ , և մէկ երկու խանութ մը միայն աղատե-
ցաւ . հինգ շաբթի գիշեր առաւելու գէմ վերստին
հրդեհ մը պատահեցաւ այն տեղը և այս երկու
խանութէն ի զոտ ձարակ չի գտնելու շուտ մը մա-
րեցաւ :

ԱՐՏԱՐԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԳՂԻԱ : Նորընտիր բառուկէնդը առաջին
անգամ ժողովքը ըրաւ սեպտեմբեր 21 ին . բայց
ասիկայ միայն մէկ սկզբնաւորութիւն մը ընել էր .
բառուկէնդին կարգաւորեալ ժողովման սկիզբը
հոկտեմբեր 12 ին ըլլալը առաջնուց յայտնուած
էր : Այս անգամին ալ ժողովն նախագահը վեհա-
փառ թագուհւոյն հրամանը կարգաց . որ բառու-
կէնդին բացուելը առաջնիկայ հոկտեմբեր ամսոյ
12 ին ձգած էր :

ՌՈՒՍԻԱ : Սոսկրիա քաղաքը գտնուողները ա-
ռաջ հասարակ կառքով կ'երթային : Հիմայ արդա-
րութեան վերակալուն կամ մեծ գաղտնաբերու-
իշխանը նոր կարգադրութիւն մը ըրեր է , որով Ար-
պերիայի կառքերը վեց սենեակ բաժնուած պիտի
ըլլան երկու կարգի վրայ , չորս կողմերնին գոյ . և
երկու կարգը իրարմէ բաժնող միջոցները ղեկուոր-
ներ պիտի կոչին , ձեռքերնին լեցուն հրազենը ու-
նենալով , և գիշեր ցերեկ միակերպ պիտի բռնէ , որ
առաջ քիչ քիչ ձամբայ կ'ընեն . և օրը միայն մէկ
անգամ մը կառքին մէջի մարդիկը դուրս պիտի հա-
նեն . այն ալ միայն տասն ըստէ դուրս մնալու
պայմանով : Իսկ փոխելու հրաման չի կայ . շարու-
նակ ձամբայ երթալուն և տեղերնին նեղ ըլլալուն
համար հանգիստ ալ չեն կրնար քնանալ , որով շա-
տը քաղաքի տեղը չի հասած կը մեռնին : Այս
կողմէն հասկըցուեցաւ հաշուով , որ այս կերպով
քաղաքը գտնուողներուն տասնէն երկուքը ձամբան կը
մեռնին կը , որով ասոնց համար քաղաք երթալու
վճիւր մահուան գաղտնաբերուելու պէս բան մը
կ'ըլլայ : Իսկ ինչնոր յայտարար թղթով խնայուցած
են կառավարութեանը , որ ասոնց երկար ժամանակ
գոյ մնալը գտնուած սենեակներուն օդը կ'աւրէ-
աղանդին վրանն մնալով ևս առաւել կը գէշայ
օդը . ուստի այս կերպ քաղաք երթալուներուն վը-
նաստիկը և մահաբեր ալ է . բայց Բօլշեյին տակա-

ւին այս կերպը կը շարունակէ . ըսել է որ կերպը
փոխելու հրաման մը չէ առած : Պետրոսըգէն Ար-
պերիա այս նոր կերպով ձամբայ ընելով ստիտա-
բար երեք ամիսը կ'երթուի : Թիթեա պատիժնե-
րով Ռուսաց յանցաւորներուն աչքը վախցնելը
գեղարար բան ըլլալուն համար եղած է այս նոր կար-
գադրութիւնը :

ԲՐՈՒՍԻԱ : Հինգ տարի կայ որ Բրուսիայի
վեհափառ թագաւորին եղբայրը Ալբրեք Գրեյտե-
րիք Հենրի արքայազուն իշխանը , զատ կը կենար
իր կնոջմէն , որ է Հոլանտայի թագաւորին աղջիկը
Վուլխելմինա Վրէտերիքա Ռուիլ Դաւրդ Սա-
րիան . և ասոնք երկուքը այնքան ատենէ ի վեր կը
գգուշանային մէկ տեղ չգտնուիլ չէ թէ մէկ սենեա-
կի կամ մէկ պալատի մէջ , այլ մէկ քաղաքի մէջ ալ :
Թագաւորազուն իշխանը սէր որ լսէր թէ կինը
հոն է , ինքը այն քաղաքը չէր երթար . կինն ալ անոր
գտնուած քաղաքը չէր երթար : Ալբրեքայի արքայա-
զուն իշխանը կնոջմէն դատուելու և սերիշ կին մը
առնելու խնդիրը ըրաւ . և թագաւորը այս խնդրոյ
քննութիւնը յանձնեց արքայական ատենանի նախա-
գահ գտնուող պաշտօնատար իշխանին :

ԹՕՍԻԱ : Լեւոնտո Բ արքայապալա-
մեծ դուքսը սեպտեմբեր 4 ին յատուկ հրամանաւ
բով քաղաքապահ զօրք սահմանեց : Վրատութիւն
սիրող իդալայիներուն ամենուն ալ փափաքը՝ քա-
ղաքապահ զօրք ունենալն է . լուքսացոյ ալ իրենց
գրեհն ուղածը այս էր : Թօսքանայիք երբ տեսան
որ մեծ դուքսը իրենց ուղեւուն չըստաւելով այս
շնորհը իրենց կ'ընէ , սեպտեմբեր 5 ին մեծ հան-
գէս ընելով Վիտենսէ քաղաքին մէջ իրենց որսին
ուրախութիւնը յայտնեցին :

ԱՌԳԱՅԻՆ

Աղբի մը մէջ կը թուլթան բարի նախանձ մը
որ մտնէ նէ , բաւականութիւն չունեցողներն ան-
գամ նոյն բարի նախանձէն ետ չմնալու ծար մը կը
գըտնեն : Թօփիսապուտի սուրբ Նիկողայոս եկեղեց-
ւոյ ժողովուրդը որչափ որ առաջնուց հետե գպրա-
տուն ունենէ և աղայքին կը վարժուէր ալ նէ ,
այս մօտերս սերիշ տեղուանց նայելով ուղեցին որ
իրենց դպրատունն ալ աւելի բարեկարգ կերպով
մը պայծառացնեն և պէտք եղած կը թուլթան
ու ուսմունքը մշտնջեն մէջը : Բայց կարողութիւն
նին չօգտուուն համար ինչիքը ըրին ամենապալա-
տէր Վատթէոս արքայան Պատրիարքին , որ բարե-
հաճի անգամ մը իրենց թաղին սուրբ եկեղեցին
գնալու և ժողովուրդեան վիճակը հասկընալու , յու-
ստով որ նորին վեհութեանը գալուտենէն անպը-
տուղ չեն ելլէր , այլ նաեւ աղքատիական խնամքէն
մեծ օգուտ ալ կը քաղեն . և յիշուի յոյս ընել
նուն չը խաբուեցան : Քանզի նորին վեհութիւնը
այն աղքատ ժողովուրդոյ խնդիրքը սիրով ընդու-
նելով անցեալ շաբթի օրը որ էր հոկտեմբերի 4,
ժամ 8 ին այցելութեան գնաց Թօփիսապուտ Սոսե-
սեան յարգապալա Յակոբ աղային բնակարանը ,
որ այս ամառ օգոստոսութեան համար այն կողմը
Թօփիսապուտ թաղը կը նստի : Վերակի առաւօտուն ի-
ջաւ սուրբ Նիկողայոս եկեղեցին . և փառաւոր հան-
գէտով ժամերկութիւնը կատարէին զոտ իր հոգե-
բուղին վարդապետութեամբ միթթալեց ժողը
վաւրը հայրական խրատով քաջալերեց և գպրա-
տան վրայ ունեցած բարի նախանձինն ալ եվթօք
վառեց որտեղուն մէջ : Թօփիսապուտ գեւ չէր տե-
սած ասանկ մէկ հանգէս մը որովհետեւ մինչեւ
ցայսօր նոյն եկեղեցին Պատրիարքի մը շնորհաբե-
րութիւն վայելած չունէր ամենեւին . ուստի մեծ
ու պղտիկ բոլորն ալ եկեղեցին լեցվէր էին ջերմե-
ռանդ փափաքով , և սերիշ տեղաց ալ լսողները ե-
կած ըլլալով սեպե թէ եկեղեցին չըբաւեց ժողը
ված բաղնուլութիւնը պարտըկելու :

Եկեղեցին աւարտելէն ետքը նորին վեհութիւնը
գնաց դպրատունը և հոգաբարձուներն ու իշխան-
ները ժողովում հարցուց քննեց գտնուած վիճակ-
նին , և իր ընդառնայ աղքատիական եռանդը շար-
ժելով անոնց մէջերնին ըրած ընկերութեանը հաւ-
տատութիւն տրվաւ ինքն ալ բաժանորդ գրուելով .
և ասիկց զոտ իր քովը գտնուած սուրբ Պանդա-
լէոնի բժշկին և Նրմուրայ քահանային հրաշագործ
մատենները շնորհեց նոյն դպրատանը յիշատակ ,
այս պայմանաւ , որ նոյն եկեղեցւոյն յատուկ եղած
ուխտի օրէն զատ որ է կիրակի , հինգշաբթի օրն
ալ այս սուրբ մատեններուն համար ուխտի օր
յատկանայ . և այն օրուան ուխտաւորներուն նու-
րած իւղագին և խաղախի արդիւնքը գպրատանը

ըլլայ . ուստի ընկերութեանն ալ անուն դրաւ ,
ընկերութեան սուրբ Պանդալէոնի : Այս օրովհետեւ նոյն
սուրբ եկեղեցւոյն տոնախմբութեան օրը ձմեռուան
մէջ կուգայ , սուրբ Նիկողայոսի սքանչելագործին
տօնի օրը , և օդոյն գէշութեանը պատճառաւ այն
օրը ոչ ուխտաւորները հանգիստ կրնան ընել , և
ոչ եկեղեցին իր տօնախմբութեան հանգէսը արժա-
նապէս կրնայ կատարել : Աւտոի արժան սեպեց որ
նոյն եկեղեցւոյն տօնախմբութեան օրը փոխադրուի
իր այս անգամ հոն գնացած կիրակիի օրը . որ Այ-
րազայ խաչին հետեւեալ կիրակին է . որպէս զի
ասիկց ետքը ամէն տարի այն օրը փառաւոր հան-
գէս ըլլայ նոյն սուրբ Նիկողայոսի եկեղեցւոյն մէջ
ուրիշ երեւելի եկեղեցիներուն նման . գտնուող
սքաւազան Պատրիարքներն ալ իրենց գալուտեամբը
պայծառադարձեան այն հանգէսը : Այս բարեյար-
մար տօնքնութիւնները մշտնջեաւոր հաստատու-
թեամբ մնալու համար նորին վեհութիւնը իրեն
Պատրիարքական կոնգրակաւ Պօստայ մէջ գտնուած
բոլոր եկեղեցիներուն պիտի հրատարակէ , որ ամէն
մարդ գիտնայ եկեղեցւոյն տօնախմբութեան նոյն
օրը կատարվի . և այն տեղի ժողովուրդեան ուսման
փափաքը տեսնալով , աղքատէր անձինք ջանք ընեն
նըպատասխանայ ըլլալու այն դպրատանը կարօտ
վիճակին : Ալ սերիշ տեղը եղած բարեկարգու-
թիւններն ալ հետզհետէ տնօրինելու և գործադ-
րելու խօսք տալով նորին վեհութիւնը անպատմե-
լի ուրախութեամբ լուց այն աղքատիկ ժողովը
գոյ սիրտը , որ սեպե թէ իրմէն բաժնուիլ չէին
ուղեր . քանզի թէ գալու և թէ գնալու ատենը փո-
ղցնեցուն երկու կողմը շարուած , իրենց երախտա-
պարտ շնորհակալութիւննին կը ցուցնէին խնար-
հական կերպովին , և լիաբերան օրհնութեամբ
կերպ կերպ բարեմաղթութիւններ կ'ընէին առ Վատ-
ուած նորին վեհութեանը համար . որ ասոնք տնօ-
րինելէն ետքը փառաւոր հանգէտով մը կրկին վերա-
յիշեալ յարգապալաւ աղային տունը գնաց , ճաշե-
լու և իրիւրան գէմ ժամ 9 ին վերադարձ ըրաւ իր
տեղը , մշտնջեաւոր յիշատակ մը ձգելով իր աղ-
գափութեանը ու ուսումնասիրութեանը և աղ-
քատապետութեանը , որ բնաւ մոռանալը չունին
նոյն Թօփիսապուտ գտնուած ժողովուրդը այս իրենց
եղած շնորհը որուն ի սկզբանէ հետե կը փափա-
քէին :

— Աղբի մէջ տեղ տեղ տեսնուած ուսումնա-
կան յառաջադիմութիւնը , և ամէն երկրի բնակ-
չաց փափաքանայը արթննալը , որ ամէնքն ալ կ'ու-
ղեն դպրատուններ և վարժապետներ ունենալ ,
մեծ յոյս կուտայ մեղի որ քիչ ժամանակէն ետքը այն
աւարելի տգիտութիւնը որ մեր աղբին ուսումնա-
սէր բնաւորութեանը գէմ արտաքին պատճառնե-
րով զօրացեր և բռնացեր էր վրանիս , կը տարա-
նայ , և կամայ կամայ բոլորովին կը վերնայ : Պատ-
ճառները վերնալէն ետքը գործն ալ քիչ մը ժամա-
նակ քըչե ալ նէ ի հարկէ կը վերնայ , թէ որ ալ
մատուցած չըլլայ նէ : Սեր աղբին մէջ տգիտու-
թիւնը բնաւ մէկ ժամանակ մը արմատ կաղած չէ
և չի կրնար կապել . հինգերորդ գարէն ետքը՝ որ
մեր հայերէն գիրքերուն գտնուած ժամանակն է , և
հայերէն գպրութեան սակի դարն է , մինչեւ ներ-
կայ յիշեալ ետքը , որ 1500 տարիէն աւելի է ,
աղբերին շատ նեղութիւն քաշած է . որտեղադ
տեսած են , իրենց հայրենի երկրին տարագիր ե-
ղած են . նեղութիւններէ տալու մնացած ժամա-
նակներն քիչ է . բայց մէկ անգամ հայոց պատմու-
թիւնը աչքէ անցնելու մէջ կը տեսնեմք որ բնաւ
մէկ ատեն մը չէ եղած որ ուսումնական և խմա-
տուն մարդիկ պակաս ըլլան աղբին մէջն : Օրի-
նակի համար մէկ հատը միայն յիշեմք : Յովհաննէս
կաթողիկոսին պատմութեան գիրքը կարգաւ . որ
առաջ ձեռագիր ըլլալով ձեռք ձգելը գեղարար բան
էր , բայց 1843 ին սուրբ Նիկողայոսի տարաւոր
տպուած ըլլալով հիմա ուղղը կրնայ գիւրաւ ձեռք
ձգել , և ստանալու և կարգաւոր արժանի մէկ գիրք
մըն ալ է . հեղինակին հիմութիւններուն վրայ կը
դարմանաս . բայց այն ալ կը գտնես որ իր ժամանա-
կին անցերն է գրածը . և կը տեսնես որ ինչ նեղ
ժամանակի մէջ ինչ հիմաւ մարդ մը ծաղկեր է .
մէկ ինչն արարացի խալիֆներուն կողմէն Հայաս-
տան եկող ոստիկանները Յուսուփայ և Վիշնիկ պէս
որոնցմէ ամենք իրենց օրինաւոր իշխանին ապտում
բեւով իրենց ինչք և զօրք և զօրութիւն ձարելու
համար աղբը կը նեղէին . մէկ կողմէն պարսիկները .
մէկ կողմէն Հայաստանի մէջ տեղ տեղ ինքնիշխան
թագաւորներ նստելը , և այլն : Այսանկ բաներ ե-
ղած երկրներուն մէջ , որ ամէն մարդ իր գիւտուն
ձարը հոգալու պիտի նայի , մեծ զարմանք չէ մի որ
Հովհաննէս կաթողիկոսի պէս մարդ ելլէ . այն ալ
մէկ հատիկ չէ . նոյն դարուն մարդիկն են սուրբն
Գրիգոր Նարեկացի . Ստեփաննոս ասողիկ . Վրիւ-
տակէս լատիկներոցի . և ուրիշներ ալ : Այսպիսի

